

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів**

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Фінанси»»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Ринок акцій Великобританії: особливості та тенденції розвитку»

здобувача Лободюк Софії Андріївни

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент,
Шапран Наталя Сергіївна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор,
Опарін Валерій Михайлович

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	5
1.1. Сутність та основні функції ринку акцій.....	5
1.2. Особливості та ключові етапи розвитку ринку акцій Великобританії.....	11
1.3. Регулювання ринку акцій у Великобританії	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТЕНЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	21
2.1. Місце ринку акцій на фінансовому ринку Великобританії.....	21
2.2 Сучасний стан ринку акцій в Великобританії.....	27
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	32
3.1. Проблеми та напрями удосконалення функціонування ринку акцій Великобританії.....	32
3.2. Можливості інвестування громадян України на ринку акцій Великої Британії.....	40
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми. Фондовий ринок Великобританії є одним з найбільш високорозвинених фондових ринків у світі. Незважаючи на наявність високорозвинутого банківського сектору у Великобританії, її фондовий ринок відіграє важливу роль у процесі економічного розвитку в різних аспектах, включаючи мобілізацію внутрішніх заощаджень для перерозподілу фінансових ресурсів та посилення притоку міжнародного капіталу.

Незважаючи на беззаперечну роль фондового ринку в процесі економічного зростання Великої Британії, досліджень фондового ринку країни небагато. Тому ця робота має мету привернути увагу до фондового ринку Великобританії, висвітливши зародження та розвиток фондового ринку з моменту заснування Лондонської фондової біржі у 1801 році до 2023 року.

Актуальність теми дипломної роботи визначена постійними змінами в розвитку ринку цінних паперів Великобританії, тому вивчення тенденцій і напрямів у розвитку цього ринку відіграватиме важливу роль у вдосконаленні механізму діяльності ринку цінних паперів.

Вивчення ринку акцій є нагальною і необхідною на сьогоднішній день проблемою, оскільки в розвиненій ринковій економіці цінні папери та їхній ринок відіграють величезну роль у концентрації вільних фінансових коштів для потреб підприємств Великобританії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на значення та роль ринку цінних паперів у соціально-економічному розвитку держави, теоретичні та практичні аспекти його функціонування були і залишаються у центрі уваги провідних вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема А. О. Задоя, Б. Б. Рубцова, В. І. Ляшенка, В. В. Соловйової, О. М. Мозгового, В. В. Оскольського, Ю. Є. Петруні, В. Д. Савченка та інші.

Мета роботи: на основі дослідження розвитку ринку акцій Великобританії, визначити його особливості, проблеми та перспективи, а також виявити можливості адаптації передового досвіду для розвитку вітчизняного ринку акцій.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретичні основи функціонування ринку акцій і його функції;
- окреслити основні етапи розвитку ринку акцій;
- виявити роль ринку акцій в економіці Великобританії;
- дослідити особливості державного регулювання ринку цінних паперів у Великобританії;
- визначити сучасний стан ринку акцій у Великобританії та перспективи його розвитку.

Об'єктом дослідження є ринок акцій як складова частина фінансового ринку Великобританії.

Предмет дослідження – економічні відносини, що виникають між учасниками ринку в процесі функціонування ринку акцій Великобританії.

У даній роботі для розкриття теми будуть використовуватися такі *методи дослідження*: аналіз, синтез, системний підхід, порівняння, методи дедукції та індукції, вивчення наукової літератури, статей, нормативних актів та інтернет-ресурсів, опис і пояснення отриманих результатів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій щодо розвитку ринку акцій Великої Британії, що ґрунтуються на комплексному аналізі та узагальненні особливостей розвитку фондового ринку цієї країни.

Інформаційною базою дослідження стали вітчизняні та зарубіжні законодавчі та нормативно-правові документи, що регламентують функціонування ринку цінних паперів, і зокрема ринку акцій, звітна та аналітична інформація регулятора ринку цінних паперів Великобританії, інформація про показники діяльності Лондонської фондової біржі, дані міжнародних інформаційно-аналітичних агенцій, а також наукові статті та праці вітчизняних науковців, матеріали науково-практичних конференцій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

1.1. Сутність та основні функції ринку акцій

Ринок цінних паперів - являє собою економічні відносини між учасниками особливого ринку, які виникають з приводу випуску та обігу різних цінних паперів. Цей ринок є складовою частиною фінансового ринку, на якому відбувається перерозподіл фінансів за допомогою спеціальних інструментів - цінних паперів.

Цінними паперами є документи, що відповідають установленим законом вимогам і засвідчують зобов'язальні та інші права, здійснення або передача яких можливі лише за умови пред'явлення таких документів (документарні цінні папери) [1].

Цінними паперами визнаються також зобов'язальницькі та інші права, що закріплені в рішенні про випуск або іншому акті особи, яка випустила цінні папери відповідно до вимог закону, і здійснення та передання яких можливі лише з дотриманням правил обліку цих прав (бездокументарні цінні папери) [2].

Нині більша частина цінних паперів представлена не у своїй історично першій - паперовій формі (документарній формі), а в безпаперовій, або, так званій, бездокументарній формі. Визначення прав власника цінних паперів здійснюється у спеціальному реєстрі відповідно до правових положень, а цінний папір сам по собі відсутній.

Зростання світової економіки зумовлює постійний розвиток ринку цінних паперів. Поява такого ринку здебільшого пов'язана з потребами товарного виробництва. Оскільки існує нагальна потреба в залученні приватних капіталів та їх подальшого об'єднання за рахунок випуску цінних паперів, без цього просто неможливе створення і нормальне функціонування різних підприємств і окремих

галузей господарства. Це послужило важливою передумовою для розвитку всіх найрозвиненіших капіталістичних країн у світі.

Становлення світового фондового ринку здійснювалося протягом багатьох століть з епохи Середньовіччя. Кожен наступний етап розвитку національних фондових ринків у Європі, а згодом у США та Азії, характеризувався значущими економічними подіями. А перехід на наступний етап розв'язував накопичені протиріччя економічного, соціального і політичного характеру. Повноцінне створення світового фондового наприкінці ХХ ст. ринку шляхом об'єднання національних і регіональних фондових ринків зумовлене переходом на ринкову форму економіки в більшості країн світу, появою нових галузей у сферах промисловості та послуг, а також науково-технічним прогресом.

Виникнення фондового ринку зумовлене розвитком цінних паперів як фінансового інструменту кредитування. Регулярні запозичення держав, здійснювані через випуск боргових зобов'язань, стали об'єктивною передумовою для становлення фондового ринку. Крім регулярної емісії, умовами розвитку фондового ринку виступають розмір емісії та доступність поширення цінних паперів. У таблиці 1.1 подано основні етапи становлення світового фондового ринку, а також їхню характеристику.

Таблиця 1.1 – Етапи становлення світового фондового ринку [3]

Назва етапу	Період	Характеристика етапу
Середньовічні вексельні ярмарки	XIV-XV ст.	Концентрація торгівлі товарами та векселями на базі ярмарків у європейських містах
Виникнення біржової торгівлі державними казначейськими зобов'язаннями	XV ст. - перша половина XVI ст.	Виникнення Антверпенської та Ліонської біржі. Початок торгівлі державними казначейськими зобов'язаннями на цих біржах.
Поява перших акціонерних товариств і початок торгівлі акціями на біржі	Друга половина XVI ст. - початок XVII ст.	Поява Московської, Левантської, Балтійської, Ост-Індської та Вест-Індської компаній.
Розвиток універсальної біржової діяльності на основі об'єднання торгівлі товарами, державними	Тридцять років XVII ст. - XVIII ст.	Становлення і розвиток капіталістичного способу виробництва призвело до різноманітності об'єктів біржової торгівлі та значного збільшення

зобов'язаннями, валютами та акціями		потреби держав у фінансових ресурсах.
Формування біржового фондового ринку та спеціалізованих фондових бірж	Кінець XVIII ст. - перша половина XIX ст.	Поява Лондонської фондової біржі (1773 р.) і Нью-Йоркської фондової біржі (1792 р.); Посилення заходів регулювання фондового ринку з боку держави; Перша фінансова криза 1825 р., що охопила кілька галузей промисловості в Англії, США та Франції.
Становлення "зрілого" фондового ринку в розвинених країнах	Друга половина 19 століття - перша половина 20 століття.	Збільшення частки акцій, що котируються на фондових біржах; удосконалення державного регулювання фондового ринку; збільшення ролі та впливу криз на економіку.
Становлення світового фондового ринку в результаті інтернаціоналізації та глобалізації	Друга половина XX ст. - теперішній час	Високі темпи зростання міжнародних запозичень; Укрупнення і злиття фондових бірж; утворення міжнародних регулюючих організацій; Кризи мають глобальний характер.

Таким чином, розвиток світового фондового ринку характеризувався початковим переважанням державних зобов'язань як об'єкта торгівлі на фондовому ринку, з подальшим витісненням їх акціями у зв'язку з розвитком капіталістичних відносин і домінантним становищем акціонерного товариства як форми організації. На кожному етапі розвитку світового фондового ринку спостерігалось посилення ролі державного регулювання фондовим ринком, спрямоване на обмеження спекулятивних операцій. Також варто зазначити, що послідовна інтернаціоналізація та глобалізація фондових ринків не тільки збільшила обсяги транскордонних інвестицій і запозичень, а й посилила негативні ефекти фінансових криз, що мають "епідеміологічний характер".

Якщо розглядати ринок акцій з погляду звичайного товарного господарства, то слід зазначити, що, з одного боку, цей ринок схожий з будь-яким іншим, оскільки цінний папір - той самий товар, але з другого - він має свої особливості, які безпосередньо пов'язані зі специфікою свого товару - цінними паперами.

Відмінності ринку акцій і ринку товарів:

1. За об'єктом та обсягом ринків.

Кожен з ринків має свої об'єкти: цінний папір або ж конкретний товар. Щодо обсягів ринку, то варто відзначити той факт, що обсяг ринку акцій значно більший від обсягу товарного ринку і теоретично він не знає межі, в той час як на ринку товарів існують певні обмеження.

2. За способом утворення ринку.

Товар, будучи матеріальним предметом, має бути вироблений або ж здобутий під час трудової діяльності людей. Цінний папір випускається в обіг. Віднедавна наявність самого цінного паперу не є обов'язковим пунктом, тепер достатньо зареєструвати власників у спеціалізованому реєстрі.

3. За значимістю процесу обігу.

Метою виробництва матеріального товару є його споживання: особисте або продуктивне. Процес циркуляції необхідний для того, щоб товар був доставлений від виробника до споживача. Кількість стадій обігу товару обмежена, відповідно, чим їх менше, тим краще.

Кількість актів переходу цінного паперу з одних рук в інші нічим не обмежена і теоретично вона нескінченна. Швидкість обігу цінного паперу - головний показник його якості. Зупинка циркуляції означає "смерть" для цінного паперу.

4. За субординацією порівнюваних ринків.

Основу людського існування становить товарне виробництво, а тому товарний ринок первинний щодо фондового ринку.

Незважаючи на відмінності ринку акцій від ринку валют, грошей та іншого, він схожий з ним за способом утворення і значимістю процесу обігу. Ці ринки настільки близькі, що в деяких випадках вони можуть виконувати функції платіжно-розрахункових засобів (чеки, векселі) [4].

Структуру ринку акцій складають:

- суб'єкти ринку, тобто його учасники;
- організаційно-економічний механізм функціонування ринку;

- акції, які є особливим товаром;
- інформаційно-правова структура.

Учасниками ринку акцій є фізичні особи або організації, які продають або купують особливий товар - цінні папери, а також обслуговують і регулюють їх обіг. Це ті, хто вступає в певні економічні відносини один з одним з приводу обігу цінних паперів.

Метою ринку акцій є нагромадження вільних коштів і можливість їх перерозподілу шляхом здійснення окремих операцій з цінними паперами різними учасниками ринку (посередництво в русі тимчасових вільних коштів від інвесторів до емітентів цінних паперів).

Основними завданнями ринку акцій є:

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів для здійснення певних інвестицій;
- формування ринкової інфраструктури;
- розвиток вторинного ринку;
- активізація маркетингових досліджень;
- трансформація відносин власності;
- вдосконалення ринкового механізму та системи управління;
- забезпечення реального контролю над фондовим капіталом;
- зменшення інвестиційного ризику;
- розвиток ціноутворення;
- прогнозування найбільш перспективних галузей розвитку.

Ринок акцій має низку функцій, які можна поділити на дві групи: загальноринкові функції, притаманні кожному типу ринку, і специфічні функції, тобто відмінні.

До загальноринкових функцій відносять такі:

- комерційна функція, тобто отримання вигоди від здійснення різних операцій на фондовому ринку;
- ціноутворювальна функція, тобто ринок здійснює процес складання ринкових цін, їх безперервний рух і прогнозування тощо;

- інформаційна функція, тобто ринок продукує і надає всім учасникам інформацію про об'єкти торгівлі, про різні угоди та учасників;

- регулювальна функція, тобто ринок створює спеціальні правила торгівлі та участі в ній, порядок врегулювання розбіжностей між учасниками, органи контролю або керівництва тощо.

До специфічних функцій можуть бути віднесені такі:

- перерозподільчу функцію;

- функцію страхування цінових і фінансових ризиків або їх перерозподілу.

Ринок акцій як фінансовий ринок зі своїми власними інструментами та правилами має дві суттєві функції: перерозподіл коштів від власників пасивного капіталу до власників активного капіталу та перерозподіл ризиків між власниками різних видів ринкових активів. Обидві функції виконуються в строго визначених часових вікнах. Функція перерозподілу коштів за допомогою випуску та обігу цінних паперів означає перерозподіл ресурсів між галузями і секторами діяльності; між територіями і навіть країнами; між державою та іншими юридичними і фізичними особами.

Функція диверсифікації ризиків - використання інструментів ринку акцій для захисту власників різних видів активів (товарів, іноземної валюти, фінансових цінних паперів) від несприятливих змін цін, вартості або прибутковості таких активів. Цю функцію можна назвати і так - функція страхування ризиків (хеджування).

Хеджування не здійснюється в односторонньому порядку; завжди має бути друга сторона, яка бажає прийняти ці ризики. За допомогою ринку акцій ви можете спробувати передати ризик спекулянту, який хоче ризикнути. Таким чином, сутність хеджування на ринку акцій зумовлена головним чином перерозподілом ризиків.

Отже, ринок акцій являє собою частину фондового ринку. Він дає можливість компаніям залучати додаткові грошові кошти, шляхом продажу своїх акцій зацікавленим інвесторам, а тим, своєю чергою, заробляти грошові кошти на

можливому одержанні дивідендів за акціями компанії та на коливанні курсів акцій цих компаній.

1.2. Особливості та ключові етапи розвитку ринку акцій Великобританії

Ринок акцій Великобританії сьогодні відноситься до найбільших за обсягами та найбільш розвинених ринків світу. Основна торгівля акціями у Великобританії зосереджена на Лондонській фондовій біржі (ЛФБ), на якій щодня продаються акції, облігації та інші фінансові інструменти. ЛФБ використовує телекомунікаційні та електронні ресурси для прийняття та виконання угод. Індекс акцій Financial Times Stock Exchange (FTSE) 100 (або "Footsie") є домінуючим індексом Лондонської фондової біржі. Вона має два ринки акцій - Основний ринок та Ринок альтернативних інвестицій, де торгуються міжнародні акції [5].

Лондонська фондова біржа є однією з найстаріших фондових бірж світу і налічує понад 300 років своєї історії. Розпочавши своє життя в кав'ярнях Лондона 17-го століття, Біржа швидко виросла і стала найважливішою фінансовою установою міста (рис.1.1). Протягом наступних століть вона незмінно лідирувала у створенні сильного, добре регульованого фондового ринку, і сьогодні лежить в основі світової фінансової спільноти.

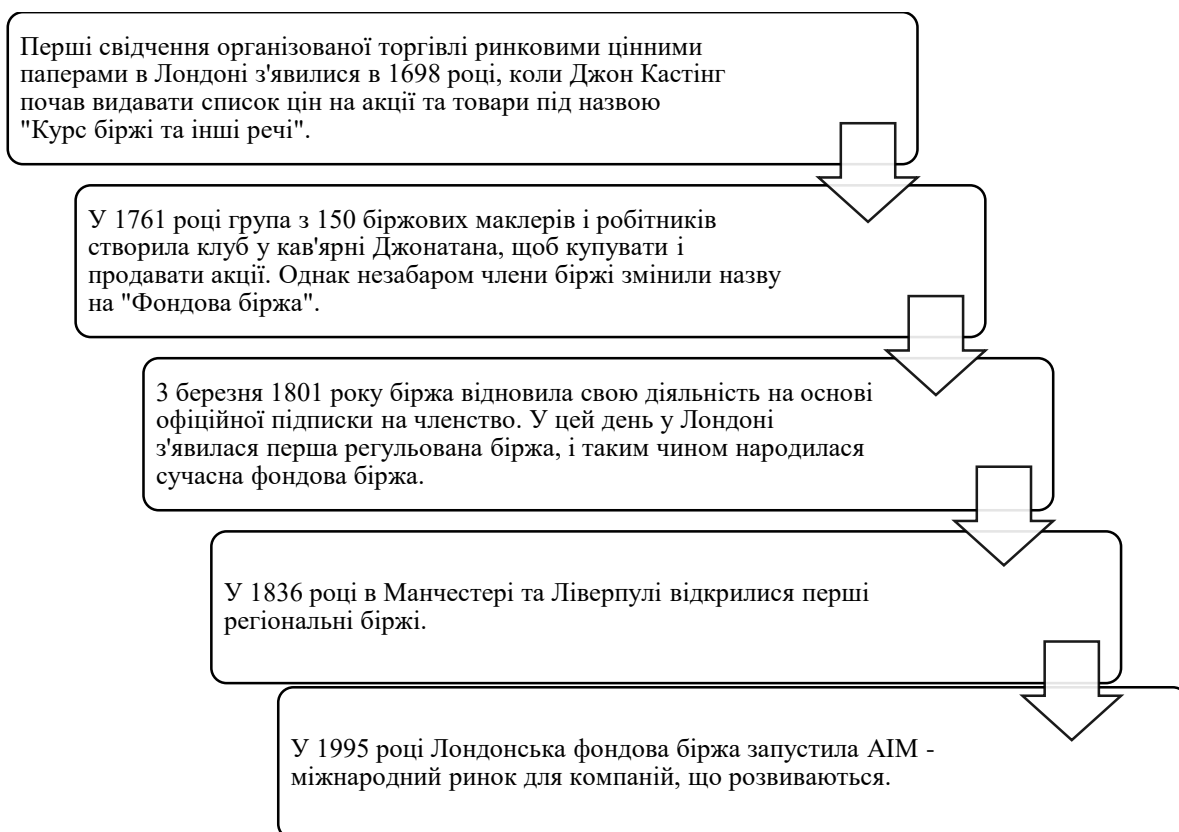

Рисунок 1.1 – Етапи становлення ринку акцій Великобританії [6,7,8]

У 1972 році Королева Британії відкрила новий 26-поверховий офісний корпус Біржі з торговим залом площею 23 000 квадратних футів. Через рік 11 британських та ірландських регіональних бірж об'єдналися з Лондонською біржею. У 1986 році відбулася дерегуляція ринку, відома як "Великий вибух".

Під час "великого вибуху" було дозволено володіти фірмами-членами біржі зовнішнім корпораціям; всі фірми стали брокерами/дилерами, які могли працювати в подвійній якості; було скасовано мінімальну шкалу комісійних; окремі члени біржі втратили право голосу; торгівля перейшла від особистого спілкування на ринковому майданчику до комп'ютерної та телефонної торгівлі в окремих дилінгових залах; біржа стала приватною компанією з обмеженою відповідальністю згідно з Законом про компанії 1985 року. П'ять років по тому (1991 рік) керівну раду Біржі було замінено на Раду директорів, до складу якої увійшли представники виконавчої влади, клієнтів та користувачів Біржі. Офіційною торговою назвою стала "Лондонська фондова біржа".

У 1995 році Лондонська фондова біржа запустила AIM - міжнародний ринок для компаній, що розвиваються. Два роки по тому було запущено електронну торгову систему Лондонської фондової біржі (SETS), що дозволило пришвидшити та підвищити ефективність ринку. Того ж року було запущено розрахункову систему CREST. У 2000 році ЛФБ передала свої повноваження в якості Органу з лістингу Великобританії від Міністерства фінансів Великобританії Управлінню з фінансових послуг (FSA). Акціонери проголосували за те, щоб стати публічною компанією з обмеженою відповідальністю - London Stock Exchange plc. У липні 2001 року ЛФБ отримала лістинг на власному основному ринку. У 2003 році ЛФБ створила EDX London, новий міжнародний бізнес з торгівлі деривативами на акції, у партнерстві з OM Group. ЛФБ також придбала компанію Proquote Limited, постачальника ринкових даних і торгових систем нового покоління в режимі реального часу. Через рік біржа переїхала до нової штаб-квартири на Патерностер-сквер, неподалік від собору Святого Павла. У 2007 році ЛФБ об'єдналася з Borsa Italiana [9].

Припинення членства Сполученого Королівства в Євросоюзі у 2020 році безсумнівно справило великий вплив як на саму державу, так і на об'єднання. З моменту вступу до ЄС Велика Британія так чи інакше була залучена до європейських інтеграційних процесів і стала їх невід'ємною частиною. При цьому найактивніше розвивалася співпраця в економічній сфері.

Брексит вдарив по ключовому для національної економіки фінансовому сектору. Відразу ж після оголошення результатів референдуму спостерігалось падіння вартості акцій та індексів на найбільших європейських біржах - Паризькій, Франкфуртській і Лондонській [10]. Крім того, фінансовий сектор зіткнувся з виведенням активів більш ніж на суму понад 900 млрд фунтів стерлінгів, що становить майже 10% усієї банківської системи Великої Британії. З них 800 млрд фунтів припадає на банки, зокрема інвестиційні, 65 млрд фунтів - керуючі компанії, 35 млрд фунтів - страхові організації [11]. Вихід з ЄС також змусив фінансові установи, що знаходяться в Лондоні, шукати нові офіси в інших країнах. Усе це вкрай негативно позначилося на британському бюджеті, оскільки зайняті 1,1 млн

робітників у Лондоні приносять до бюджету понад 11 % усіх податків із зарплат у країні, хоча вони становлять лише 3,4 % робочої сили [12].

Сьогодні Лондонська фондова біржа знаходиться в центрі світового фінансового ринку і є домівкою для деяких найбільших, найуспішніших і найдинамічніших компаній у світі. Біржа була побудована на довгій історії доброчесності, досвіду та знанні ринку, до торгів на її ринках допущено близько 3 000 компаній з понад 70 країн світу.

ЛФБ має основний ринок і вторинний ринок, який називається AIM. Основний ринок Лондонської фондової біржі є ринком для лістингу та торгівлі акціями, борговими зобов'язаннями та іншими цінними паперами. Спираючись на збалансовані та визнані в усьому світі стандарти регулювання та корпоративного управління, Основний ринок є знаком якості для кожної компанії, що котирується та торгується на ньому, і є прагненням для багатьох компаній по всьому світу.

AIM - це міжнародний ринок Лондонської фондової біржі для молодих і зростаючих компаній. AIM забезпечує ідеальне середовище для цих амбітних компаній для доступу до капіталу та ліквідності лондонських ринків - одного з найбільших і найглибших пулів міжнародного капіталу у світі.

Фондовий ринок Великобританії регулюється Управлінням з фінансових послуг, яке встановлює стандарти, яким повинен відповідати ринок, і може вжити заходів проти компаній і фондових бірж, якщо вони не відповідають необхідним стандартам [13].

Таким чином, фондовий ринок Великої Британії є одним із найстаріших у світі та найбільшим нині за капіталізацією в Європі. На фондовому ринку Великої Британії домінує Лондонська фондова. На сьогоднішній день це найбільша біржа в Європі і найбільш інтернаціональна біржа у світі, на яку припадає близько 50% всього обороту міжнародної торгівлі акціями.

Ринок акцій Лондонської фондової біржі підрозділяється на два сегменти: основний ринок (Main Market) і альтернативний ринок (Alternative Investment Market -AIM).

1.3. Регулювання ринку акцій у Великобританії

Традиційно в Англії ринок цінних паперів регулювали винятково самі професійні учасники ринку (брокери-дилери, торгові банки, портфельні керуючі). Що стосується торгівлі акціями, то основну роль тут відігравала Лондонська фондова біржа.

Помітне місце завжди посідав Банк Англії, який впливав на фінансовий ринок здебільшого шляхом рекомендацій, які, однак, було заведено виконувати через традиції та найвищу репутацію "Старої леді". Представники центрального банку були представлені в багатьох професійних організаціях або брали участь у формуванні їхніх вищих органів. Але насамперед повноваження Банку Англії поширювалися на банківські установи.

На рисунку 1.2 представлено органи регулювання фондового ринку у Великій Британії. Державним органом регулювання фондового ринку є Казначейство (Міністерство фінансів), яке діє на підставі законів, ухвалених парламентом. Основним законодавчим актом, що регламентує механізм функціонування фондового ринку, є закон про фінансові послуги (1986 р.). Відповідно до цього закону за Казначейством залишено невелику кількість функцій з регулювання фондового ринку, серед яких головними є загальний контроль за станом ринку і допуск на ринок Великої Британії зарубіжних інвестиційних інститутів і фондових бірж.

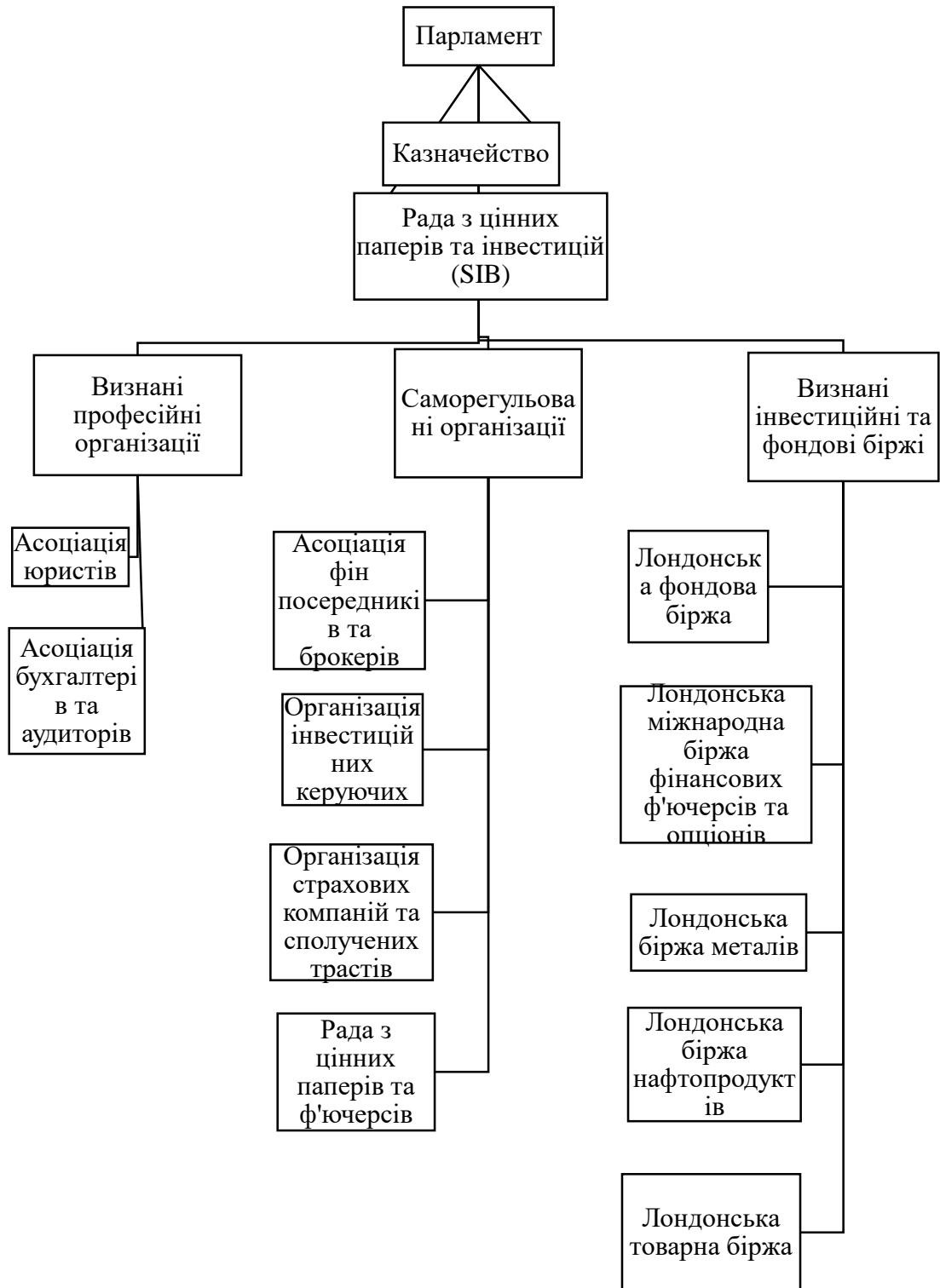

Рисунок 1.2. – Структура регуляторних органів фондового ринку Великобританії [14]

Закон про фінансові послуги 1986 р. (Financial Services Act) формально проголосив контроль держави над фондовим ринком, але фактично зберіг стару традиційну систему, засновану на саморегулюванні.

Законом про фінансові послуги було створено спеціальний орган - Раду з цінних паперів та інвестицій (Securities and Investment Board), яка наділена винятковими повноваженнями регулювання ринку цінних паперів. За статусом це була некомерційна компанія, учасниками якої були представники різних фірм, що працюють на фінансовому ринку (компаній з цінних паперів, портфельних керуючих різного типу). Формально вона підпорядковувалася казначейству (Міністерству фінансів), але фактично була незалежною установою. У своїй діяльності Рада керувалася "10 принципами і 40 основними правилами", які давали найзагальніші принципи регулювання [14].

У свою чергу, Рада делегувала свої повноваження більш спеціалізованим організаціям, які ділилися на дві групи [15]:

- саморегульовані організації (Self Regulatory Organizations);
- уповноважені біржі (Recognized Investment Exchanges).

До першої групи належали: Рада з цінних паперів і ф'ючерсів (Securities and Futures Authority - SFA), Асоціація фінансових посередників, менеджерів і брокерів (Financial Intermediaries, Managers & Brokers Regulatory Association - FIMBRA), Організація інвестиційних керівників (Investment Management Regulatory Organizations - IMRO), Організація компаній страхування життя і юніт-трастів (Life Assurance & Unit Trust Regulatory Organizations - LAUTRO). Уповноважені (або визнані) біржі - Лондонська фондова біржа, Лондонська міжнародна біржа фінансових ф'ючерсів та опціонів (LIFFE); Лондонська товарна біржа (London Commodity Exchanges, відома також під назвою London Fox - London Futures and Options Exchanges) - у 1996 р. злилася з LIFFE; Міжнародна нафтова біржа (International Petroleum Exchanges); Лондонська біржа металів (London Metal Exchanges), біржа OML.

Щоб працювати на ринку цінних паперів, необхідно було бути членом будь-якої саморегульованої організації (CPO), а частіше кількох. Своєю чергою,

правила, що розробляються СРО, були обов'язковими для виконання всіма професійними учасниками. Інвестор мав право звертатися з позовом до суду, якщо міг довести, що понесені ним збитки пов'язані з порушенням професійним учасником ринку цінних паперів правил своєї СРО.

Закон про фінансові послуги передбачав обов'язкове ліцензування діяльності з цінними паперами (інвестиційного бізнесу). Під інвестиційним бізнесом розуміли: купівлю-продаж на комісійних засадах або за власний рахунок цінних паперів (інвестиційних цінностей - investments); організацію торгівлі цінними паперами; управління інвестиціями третіх осіб; надання консалтингових послуг; організацію та управління установами колективного інвестування (наприклад, юніт-трастами). Ліцензії могла (мала право) надати і безпосередньо Рада, але зазвичай цим займалися саморегульовані організації.

Слід підкреслити, що дія Закону про фінансові послуги поширювалася не тільки на цінні папери, а й на інші фінансові інструменти. Тому в законі використовувався термін "інвестиції", а не "цінні папери". При цьому під інвестиціями розуміють, крім загальноприйнятих цінних паперів (включно з похідними від них інструментами), також товарні ф'ючерси та опціони на: валюту, золото, срібло, паладій, платину (але не самі метали), довгострокові страхові поліси.

Діяльність без ліцензії є кримінально караним злочином.

Закон про фінансові послуги передбачав кримінальну відповідальність за поширення неправдивої або такої, що вводить в оману, інформації, приховування суттєвої інформації. Максимальне покарання і в тому, і в іншому випадку може сягати семи років в'язниці або штрафу в необмеженому розмірі (або те й інше одночасно).

1 Грудня 2001р. Набрал чинності Закон про фінансові послуги та ринки 2000 р. (Financial Services and Markets Act 2000), що закріпив зміни в системі регулювання, які вже відбувалися де-факто [14].

Законом було юридично оформлено створення зазначеного єдиного органу регулювання фінансового сектора - Відомства з фінансових послуг (www.fsa.uk).

Рисунок 1.3 – Основні функції FSA [14]

Ці функції розв'язуються шляхом ліцензування (authorization) учасників фінансових ринків (компаній та індивідуумів); запровадження та підтримання нормативів, що забезпечують економічну безпеку (достатність капіталу, структура активів і пасивів), контролю та постійного моніторингу їхньої діяльності на ринку; підтримання бази даних про ліцензовані установи; інформування інвесторів про потенційно доступні механізми інвестування; створення механізмів компенсації для інвесторів і забезпечення роботи системи інфорсменту (контролю за чинними законами та правилами); створення системи інфорсменту.

Відомство з фінансових послуг керується у своїй діяльності правилами, розробленими ще СРО, які увійшли до Зводу правил Відомства (FSA Handbook). Найширший звід правил і повноважень на ринку цінних паперів мала Рада з цінних паперів і ф'ючерсів (Securities and Futures Authority - SFA). Рада на ділі виконувала більшість функцій, які в інших країнах здійснювали державні органи, такі як Комісія з цінних паперів і бірж у США. Наприклад, вона займалася ліцензуванням (authorization) компаній з цінних паперів (брокерів-дилерів).

Ставши членом SFA, фірма була зобов'язана дотримуватися всіх її приписів і надавати різноманітну інформацію про свою діяльність. SFA періодично проводив

інспектування компаній з цінних паперів, опитуючи директорів і службовців і вимагаючи надання будь-яких документів обліку.

Якщо виявляли будь-які порушення, члени SFA за вказівкою Ради швидко їх виправляли. Найсерйозніші заходи впливу, що були в розпорядженні SFA, - штрафи (для фізичних осіб до 100 тис. ф.ст.) і виключення з членів цієї організації, що автоматично закривало доступ покараній фірмі на ринок, оскільки діяльність без ліцензії є кримінально караним злочином.

У травні 2001р. Відомству було передано повноваження Лондонської фондової біржі щодо лістингу компаній на біржі (United Kingdom Listing Authority - UKLA). Одночасно було створено нову єдину Систему фінансових компенсацій учасників фінансового ринку (Financial Services Compensation Scheme - www.fscs.org.uk) і єдину Службу фінансового омбудсмена (уповноваженого з розгляду скарг) (Financial Ombudsman Services) [14].

Нова Система фінансових компенсацій вступила в дію в грудні 2001 р. і замінила вісім схем, що існували раніше.

До функцій Відомства також входить складання для населення порівняльних таблиць прибутковості різних фінансових інструментів і схем інвестування (пенсійні схеми, юніт-трасти, облігації тощо).

Таким чином, можемо зробити висновок, що роль держави в регулюванні фондових ринків Великої Британії обмежується лише правовим регулюванням. Це напевно має свої позитивні сторони. Адже в такому разі контроль за дотриманням законодавства про фондові ринки лягає на незалежні органи, а той факт, що їхні правила багато в чому збігаються з положеннями законодавства, робить їх вкрай зацікавленими в дотриманні цих правил. Крім того, деякі з цих органів можуть дуже серйозно вплинути на порушників. Виходить, що держава делегувала частину своїх повноважень з регулювання фондових ринків незалежним органам. В основі такого стану речей, можливо, лежить високий рівень правової культури англійців, їхній менталітет і це частково пояснює, чому в інших країнах аналогічні повноваження лежать на органах держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТЕНЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1. Місце ринку акцій на фінансовому ринку Великобританії

Лондонська фондова біржа- найбільша фондова біржа в Європі та одна з п'яти найбільших фондових бірж світу. Щодня на ній укладається угод на близько 775 мільйонів фунтів стерлінгів, а середня вартість активів, що торгуються на біржі, становить 5,3 мільярда фунтів стерлінгів на день [16]. На ринку домінують емітенти з Великої Британії, де протягом аналізованого періоду частка іноземних компаній на біржі не перевищувала 48% (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Кількість компаній, що торгуються на LSE, 1963-2021 рр. [17]

На початку 1960-х років на Лондонській фондовій біржі було зареєстровано понад 4400 компаній. У 1980 році їхня кількість зменшилася до трохи більше 3000. Відтоді кількість компаній, зареєстрованих на Основному ринку Лондонської

фондової біржі, продовжувала неухильно зменшуватися, знизившись до 1124 станом на 2021 рік.

Загальна кількість публічних компаній у Великій Британії не падала так стрімко завдяки вторинним біржам, якими оперувала ЛФБ: Ринок позалістингових цінних паперів (USM) з 1980 по 1995 рік та Альтернативний інвестиційний ринок (AIM) з 1995 року. З урахуванням цих вторинних бірж кількість компаній, що торгувалися на ЛФБ, здебільшого залишалася стабільною з 1980 року до середини 2000-х років. За винятком незначного зростання у 2021 році, відтоді загальна кількість компаній, що торгуються на AIM, постійно падає, причому кількість компаній, що торгуються на ЛФБ, зменшується паралельно на Основному ринку.

Значне зменшення кількості компаній, акції яких котируються на біржі у Великій Британії, суперечить загальносвітовим тенденціям. Кількість компаній, акції яких котируються на біржах світу, зросла майже на 250% з 17 273 у 1980 році до 43 104 у 2006 році [18]. Відтоді їхня загальна кількість коливається між трохи більше 43 000 і трохи менше 46 000, досягнувши піку в 2014 році.

Як і у випадку зі Сполученими Штатами, компанії, що торгуються на фондовому ринку Великої Британії, з часом стали більшими, оскільки кількість публічних компаній зменшилася.

Середня ринкова капіталізація компанії, акції якої торгуються на ЛФБ, зросла з 1,117 млрд фунтів стерлінгів у 2010 році до 1,649 млрд фунтів стерлінгів у 2018 році [19].

Проте, на відміну від США, розмір компаній, акції яких торгуються на ЛФБ, не збільшився достатньо суттєво, щоб запобігти падінню фондового ринку, вимірюваного сукупною ринковою капіталізацією, порівняно з розміром економіки Великої Британії за останні 20 років (рис. 2.2).

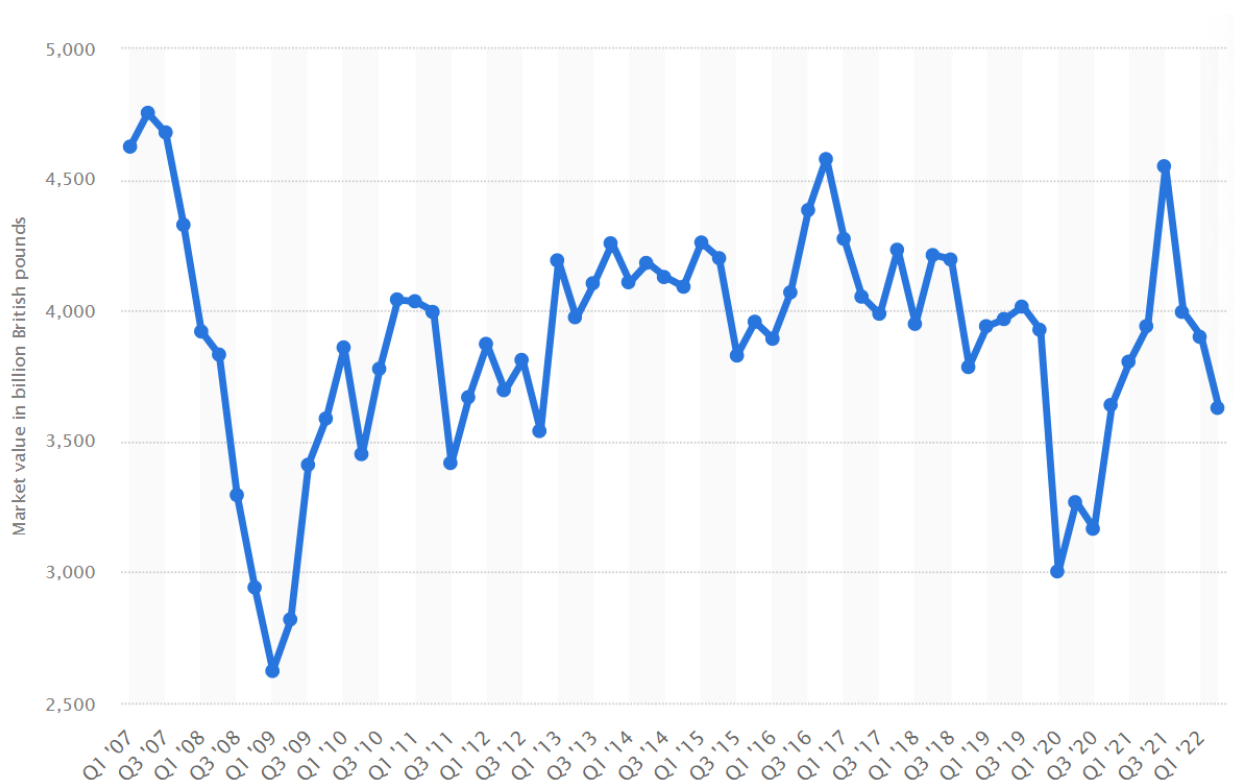

Рисунок 2.2 – Ринкова капіталізація компаній, що котируються на Лондонській фондовій біржі [17]

Станом на 2020 рік ринкова капіталізація Основного ринку Лондонської фондової біржі становила 3 204 млрд фунтів стерлінгів порівняно з 98,6 млрд фунтів стерлінгів на AIM [20]. Найнижче значення ринкової капіталізації за досліджуваний період було зафіксовано в першому кварталі 2009 року - 2,6 трильйона британських фунтів. Станом на другий квартал 2022 року ринкова капіталізація всього Лондонського фондового ринку становила 3,6 трильйона фунтів стерлінгів. Хоча вартість компаній, що торгуються на біржі, коливається, спостерігається тенденція до зменшення кількості компаній на ЛФБ.

Фондовий ринок Великої Британії не лише скоротився порівняно з розміром національної економіки, а й відступив порівняно з фондовими ринками інших країн. За даними журналу Economist, якщо станом на 2006 рік акції компаній, зареєстрованих у Лондоні, коштували 10,4% світового фондового ринку і 36% загальної ринкової вартості Європи, то у 2021 році ці показники становили 3,6% і 22% відповідно [21]. Падіння фондового ринку Великої Британії порівняно з

аналогами в інших країнах значною мірою пояснюється посередніми показниками цін на акції. Наприклад, індекс FTSE 100 зріс на 12,7% з початку 2000 року до кінця 2021 року, порівняно з 242% для S&P 500, приблизно еквівалентного американського індексу "блакитних фішок". За той самий період FTSE 100 відставав від індексів "блакитних фішок" Німеччини та Японії, а дохідність ширшого індексу FTSE All-Share відставала від аналогічних індексів у решті розвинених країн світу [22].

Рисунок 2.3 підкреслює, що в середньому ринкова капіталізація у FTSE 100 є високою. Найвищий рівень капіталізації спостерігався у 2001 році - 123,23%.

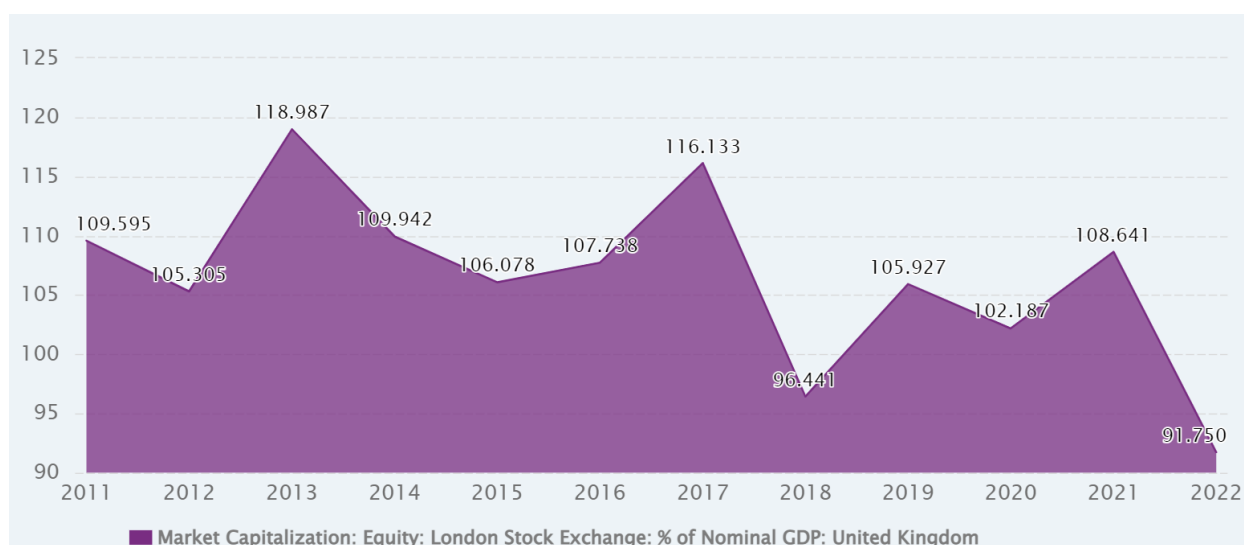

Рисунок 2.3 – Ринкова капіталізація ринку акцій Великобританії: % від ВВП з 2011 по 2022 рік (Morningstar)

Показник досяг історичного максимуму у 131,2 % у грудні 2006 року та рекордного мінімуму у 80,8 % у грудні 2008 року. У грудні 2022 року ринкова капіталізація Великобританії становила 91,7 % від номінального ВВП, порівняно з 108,6 % у попередньому році.

За останні 30 років дивідендна дохідність британського фондового ринку порівняно з рештою світу була вищою лише під час рецесії 1991 року та на піку технологічних медіа та телекомунікацій (ТМТ) (рис.2.4).

Рисунок 2.4 – Дивідендна дохідність Великобританії порівняно зі світовими показниками

Виклики, з якими стикається фондовий ринок Великобританії, у 2022-2023 роках ще більше посилюються. Війна в Україні закріпила зростання інфляції, ціни на деноміновані у фунтах стерлінгів облігації впали, а фонди з фіксованою дохідністю зазнали значного відтоку коштів.

У 2021 році результати діяльності ринків були неоднозначними: ринки акцій продемонстрували надзвичайно високі показники, значною мірою завдяки сплеску економічної активності у світі, що виходить з карантину, але ринки облігацій постраждали від побоювань щодо зростання інфляції (рис.2.5).

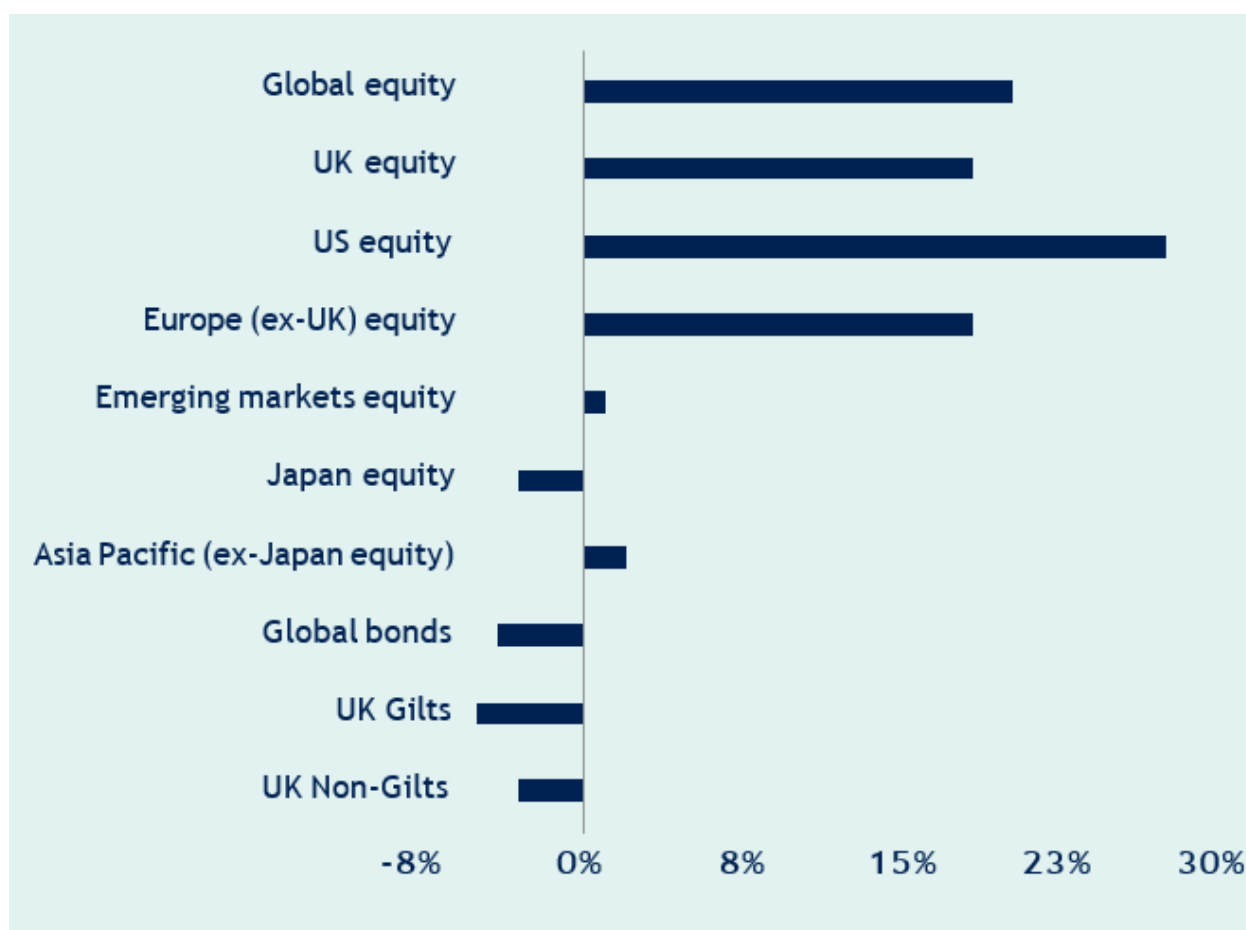

Рисунок 2.5 – Загальна дохідність окремих ринків облігацій та акцій у 2022 році (Morningstar)

Ринок акцій протягом року демонстрував високу прибутковість, незважаючи на низку викликів, включаючи серйозні перебої в ланцюгах постачання, високі ціни на енергоносії та зростання інфляції. Загальна дохідність світових фондових ринків за підсумками року зросла на 20% порівняно з 13% у 2020 році, який вже був сильним роком для ринків капіталу.

Британські фондові ринки показали набагато кращі результати у 2021 році, ніж у попередні роки. Зростанню британського фондового ринку завадили призупинення/скасування дивідендів у 2020 році, які є значною складовою загальної прибутковості FTSE. Після виходу Великої Британії з карантину та відновлення роботи економіки у 2021 році виплати дивідендів відновилися, а показники ринку покращилися, що сприяло загальній прибутковості на рівні 18% за рік, що відповідає європейським показникам. Незважаючи на високі показники,

акції Великої Британії все ще відставали від акцій США. Це в цілому відображає структуру британського фондового ринку, який має більшу вагу захисних акцій, що демонструють кращі результати порівняно з іншими галузями, коли інфляція, а отже, і відсоткові ставки, зростають. Це допомогло британським акціям показати кращі результати, ніж на інших ринках, включаючи США, у 2022 році.

2.2 Сучасний стан ринку акцій в Великобританії

За останні п'ять років Великобританія зіткнулася з трьома великими потрясіннями - Brexit, Covid-19 та економічні наслідки вторгнення росії в Україну. Різними способами вони підживлювали зростаюче занепокоєння щодо потенційного впливу інфляції на ринки капіталу та інвесторів.

Для ринку акцій це створює низку невизначеностей як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі щодо економічних умов, а також припущень, які лежать в основі галузі, чия інвестиційна діяльність має глобальний характер.

Негативні фактори можна звести до чотирьох основних наслідків:

- ймовірні наслідки підвищення відсоткових ставок;
- можливість постійного зростання інфляції;
- потенціал для значної деглобалізації;
- загальні наслідки для ринкової прибутковості та економічного зростання.

Протягом усього 2021 року спостерігалися побоювання, пов'язані з пандемією: перший квартал пройшов в умовах карантину, за яким послідував вплив поширення варіантів вірусу Delta, а потім Omicron, але загалом ринки акцій демонстрували високі результати, тоді як показники ринку цінних паперів з фіксованою дохідністю були більш складними. Коли економіка знову відкрилася, різке зростання попиту призвело до збоїв у ланцюжку поставок, а інфляція продовжила зростати, особливо в останньому кварталі 2021 року.

У 2022 році все було інакше: світова економіка вступила в період великої невизначеності та зростаючої волатильності. Війна в Україні ще більше загострила проблеми в ланцюжку поставок, що виникли після пандемії, зокрема різке зростання цін на продукти харчування та енергоносії. Інфляція у Великобританії досягла 40-річного максимуму в 9,4% до середини року, незважаючи на низку підвищень процентних ставок Банком Англії.

У цей період невизначеності малоімовірно, що стійке зростання, яке спостерігається на графіку 2.4, продовжуватиметься такими ж темпами.

У Європі індустрія управління інвестиціями у Великій Британії є найбільшою, її частка ринку становить 37%, і ця цифра залишається відносно стабільною протягом останніх кількох років. Це ілюструють рейтинги, наведені у Додатку А, де ми бачимо, що частка ринку акцій Великої Британії більша, ніж у трьох наступних країн разом узятих - Франції (16%), Німеччини (10%) та Швейцарії (9%). Нідерланди, які мають один із найбільших ринків накопичувальних пенсій у Європі, увійшли до п'ятірки найбільших європейських центрів управління активами у 2020 році, а обсяг активів під управлінням (AUM) за рік збільшився на 29%.

У 2022 році капіталізація світового фондового ринку знизилася приблизно на 20% порівняно з кінцем 2021 року, причому падіння відбулося в усіх регіонах. В абсолютних цифрах це становить понад 25 трильйонів доларів США, які були «вимиті» з фондових ринків по всьому світу (рис.2.6).

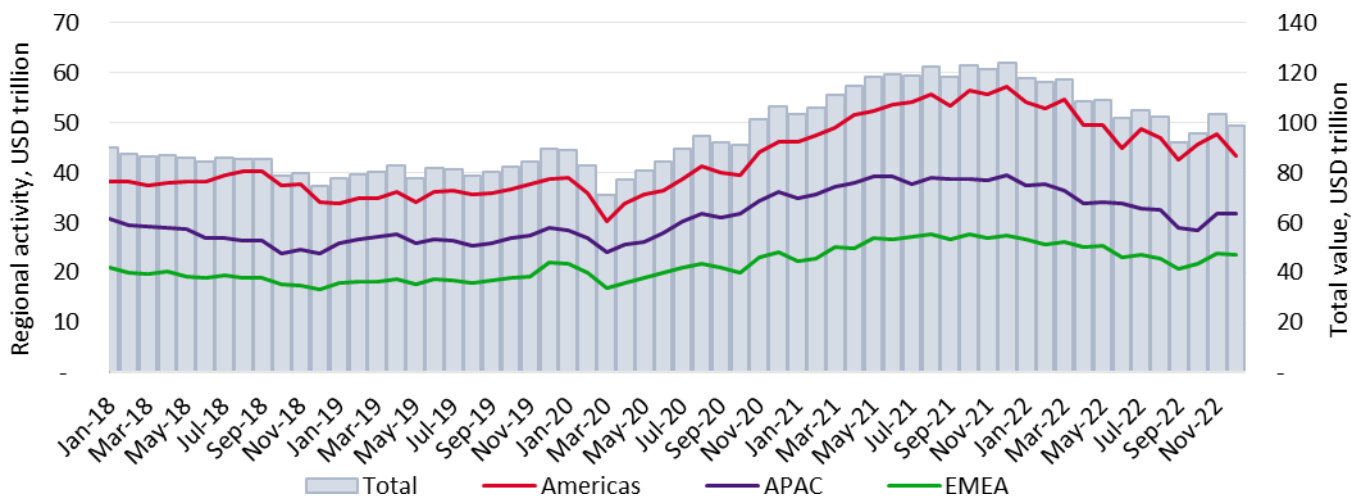

Рисунок 2.6 – Порівняння ринку акцій Великобританії з ринками інших країн світу за показником капіталізації (WFE)

У 2022 році на ринках Європи, Близького Сходу та Африки відбулося включення 301 IPO (рис.2.7), в результаті яких було залучено 31,62 мільярда доларів США, із середнім показником 105,06 мільйона доларів США за одне IPO. У вересні на Deutsche Boerse відбулося найбільше у світі IPO Porsche у другому півріччі, яке залучило 9,21 млрд доларів США. Саудівська біржа (Tadawul) вітала вихід на біржу Arabian Drilling Co за 710,30 млн. доларів США, а наприкінці року провела IPO компанії Americana Restaurants International за 1,8 млрд. доларів США.

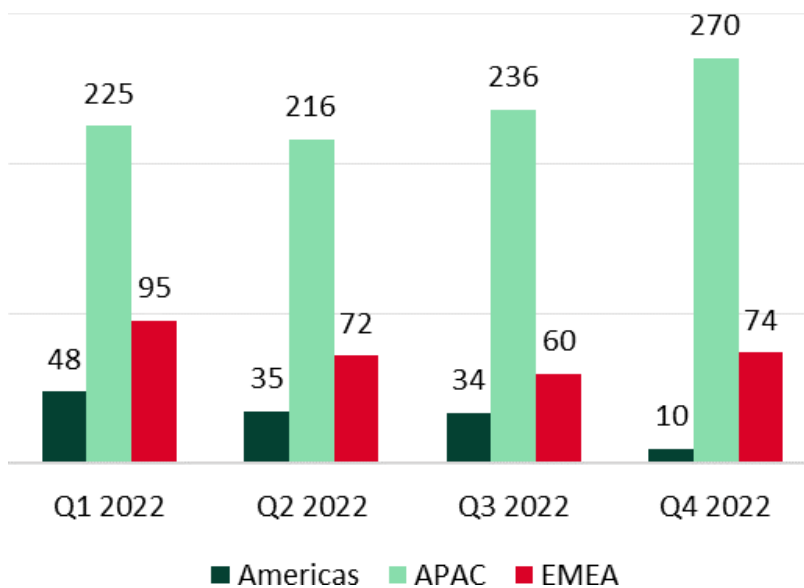

Рисунок 2.7 – Кількість IPO за регіонами (WFE)

Незважаючи на деякі занепокоєння, щодо конкурентоспроможності Великобританії як фінансового центру після Brexit, Великобританія зберігає свою позицію провідного світового центру передового досвіду в галузі управління ринком акцій. Цифра 10,0 трлн фунтів стерлінгів загальних активів в управлінні включає приблизно 4,6 трлн фунтів стерлінгів (46%) в управлінні від імені іноземних клієнтів. На графіку 2.6 показано, що за останні п'ять років частка іноземних клієнтів у структурі активів зросла на дев'ять відсоткових пунктів - з 37% у 2016 році до 46% у 2021 році.

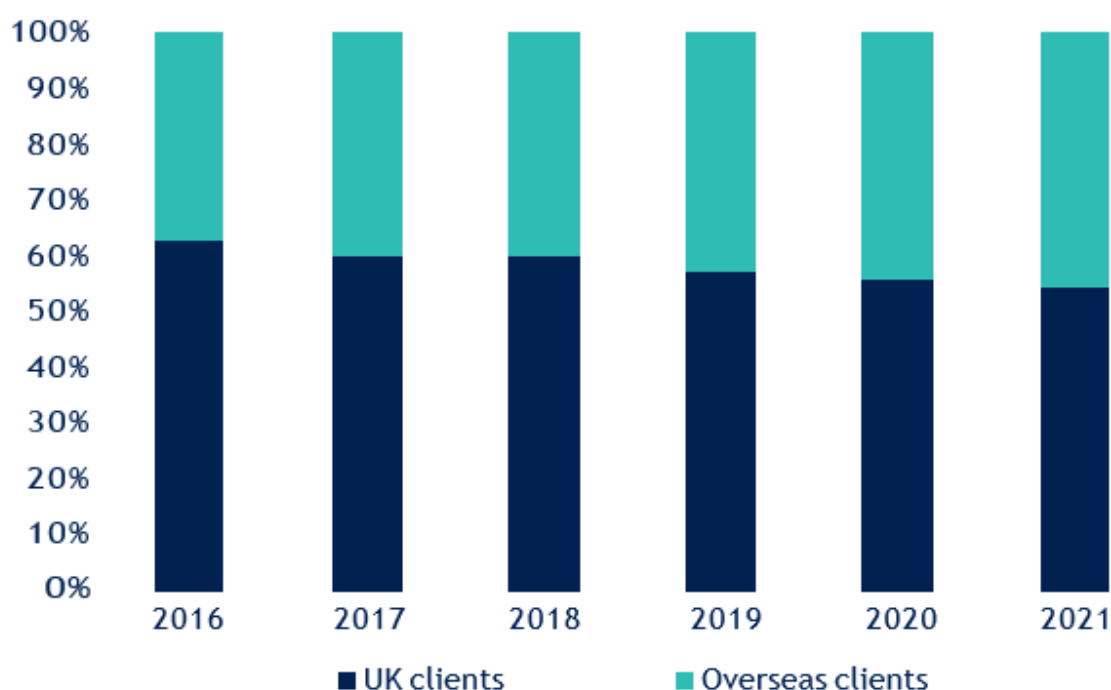

Рисунок 2.8 – Динаміка частки британських та іноземних інвесторів на ЛФБ (EFAMA)

Європейські інвестори у 2022 році становили більшість - 59% (зростання на один пункт порівняно з попереднім роком), а британські інвестиційні менеджери контролюють від їхнього імені 2,7 трильйона фунтів стерлінгів.

Більша частина цих активів управляється для клієнтів з Європейської економічної зони (близько 2,4 трлн. фунтів стерлінгів). З решти активів більша

частина (близько 200 мільярдів фунтів стерлінгів) управляється від імені швейцарських клієнтів.

У період з 2020 по 2021 рік вартість активів, що управляються у Великобританії від імені північноамериканських клієнтів, зросла до 880 мільярдів фунтів стерлінгів, що на 20 мільярдів фунтів стерлінгів більше, ніж у попередньому році. Однак США незмінно є другою за величиною клієнтською базою для британського ринку акцій.

Для порівняння, активи клієнтів з Азії зросли майже на 100 мільярдів фунтів стерлінгів і досягли 700 мільярдів фунтів стерлінгів.

Понад 120 унікальних компаній обрали лістинг на Лондонській фондовій біржі, залучивши 16,8 млрд фунтів стерлінгів. Для цієї біржі 2021 р. є визначальним за розміром залученого капіталу шляхом IPO з 2007 р. та за кількістю IPO з 2014 р. [23].

Шість українських компаній також здійснили розміщення цінних паперів на Лондонській фондовій біржі (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Українські компанії, що здійснювали розміщення цінних паперів на ЛФБ [24]

№ п/п	Назва компанії/рік заснування	Вид діяльності	Місце реєстрації	Територія представленості	Чисельність персоналу, осіб
1	2	3	4	5	6
1	Астарта Холдинг (1993 р.)	виробництво цукру, переробка сої, тваринництво, сільське господарство, виробництво і реалізація кормів, молока та м'ясопродуктів	Амстердам, Нідерланди	Україна, Європа, Азія, Австралія, Океанія	5027
2	Бунге (1818 р.), Бунге-Україна (2002)	сільське господарство, харчові олійні продукти, борошномельне виробництво, добриво, цукор, біоенергетика	Сент Луїс, США	40 країн, 360 компаній, 32 портових термінали, 160 елеваторів	23000
3	МХП (1998 р.)	птахівництво, вирощування зерна, м'ясопереробка, комбікорми, торгівля	Київ, Україна	потужності в Україні, Нідерландах, Словенії, Словаччині, логістичний центр в ОАЕ, експорт до 80 країн світу	31061

4	Кернел холдинг (1995)	переробка олійних культур, інфраструктура та торгівля, сільське господарство	Київ, Україна	експорт соняшникової олії та сільськогосподарської продукції до 80 країн світу	10614
5	КСГ Агро (2010)	свинарство, рослинництво, виробництво овочів та фруктів, м'ясних виробів, паливних пелет та теплової енергії, торгівля	Люксембург, Люксембург	світовий лідер з виробництва інокулянтів (біопрепарати для обробки насіння бобових, зернових та технічних культур)	350
6	Укрпродукт Груп (2004)	виробництво молочної продукції та напоїв	Київ, Україна	експорт молочної продукції, включаючи SMP, до Данії, Нідерландів, Болгарії, Японії та Туреччини	860

Проаналізувавши статистичну інформацію діяльності ЛФБ, можна стверджувати, що ця біржа має досить прості та доступні критерії для розміщення акцій. Вона не передбачає мінімальний обсяг ринкової капіталізації компанії, кількість акціонерів та визначений час перебування на посадах топ-менеджерів на відміну від правил первинного публічного розміщення на головних майданчиках цієї біржі. Це є причиною вибору розміщення акцій на них з боку іноземних компаній, у тому числі й українських. Тому на ЛФБ активно проводять первинне розміщення технологічні компанії та стартапи на етапі становлення та розвитку.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АКЦІЙ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

3.1. Проблеми та напрями удосконалення функціонування ринку акцій Великобританії

Вторгнення Росії в Україну та криза вартості життя, спричинена інфляцією, домінували в заголовках новин у 2022 році. Це створило безліч викликів як для споживачів, так і для бізнесу у Великій Британії.

Ситуація ускладнювалася проблемою виборів прем'єр-міністрів і, зокрема, нетривалим прем'єрством Ліз Трус. Її уряд запам'ятався своїм провальним міні-бюджетом, який обвалив фунт і змусив Банк Англії втрутитися, щоб допомогти підтримати фінансову стабільність.

Однак, незважаючи на все це, ринок акцій Великобританії показав незначний позитивний результат у 0,34% у 2022 році.

Прогнози показують, що висока інфляція знизить середню реальну заробітну плату і рівень життя на 7% протягом двох років до кінця березня 2024 року, що зведе нанівець попередні вісім років зростання. Це, ймовірно, призведе до рецесії економіки Великої Британії в найближчі місяці 2023 року.

Багато провідних економістів очікують, що вища інфляція у Великій Британії триватиме довше порівняно з іншими ринками. Якщо це так, то це може погіршити тиск на бюджети Великобританії.

Ситуація також погіршується вищою вартістю запозичень, що пов'язано з підвищенням процентних ставок.

За три місяці до вересня 2022 року економіка Великобританії скоротилася на 0,3%. Це означає, що споживачі витрачають менше, а бізнес скорочує інвестиції в майбутнє.

Управління бюджетної відповідальності (OBR) оцінює, що економіка Великої Британії скоротиться на 1,4% у 2023 році.

Під час типової рецесії можна очікувати, що компанії отримають менше прибутку, заробітна плата часто падає, а безробіття зростає. У сукупності це означає, що уряд отримує менше грошей у вигляді податків, які можна використати на державні послуги.

На графіку 3.1 показані основні періоди волатильності ринку акцій Великої Британії.

Але в цілому і в довгостроковій перспективі можна побачити, що ринок акцій Великої Британії виріс, якщо дивитись на нього через довгострокову призму.

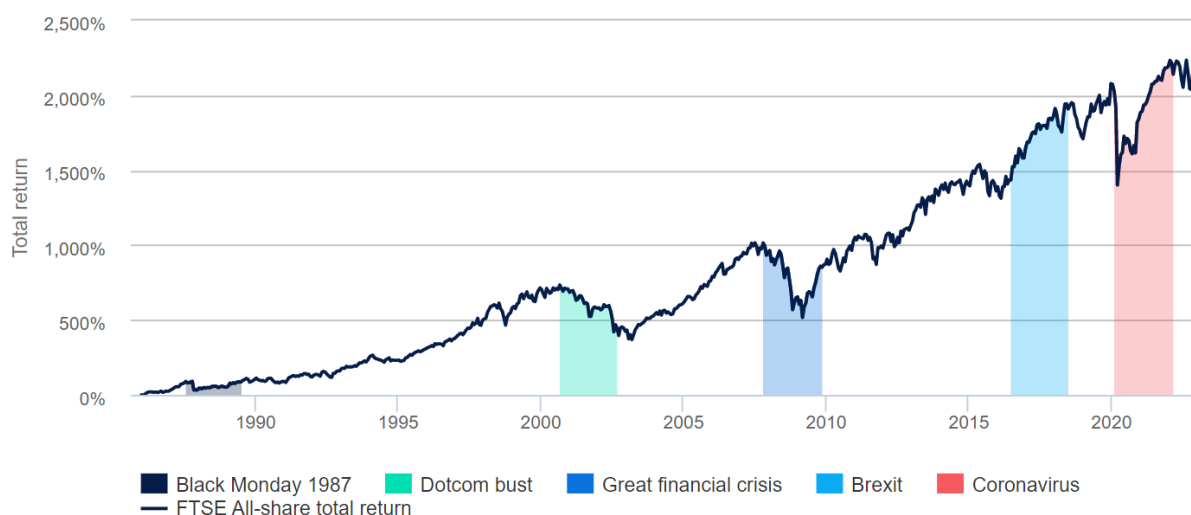

Рисунок 3.1 – Дохідність ринку акцій Великої Британії в період волатильності (Thomson Reuters Eikon)

На графіку 3.2 показано деякі з найбільших падінь вартості ринку акцій Великої Британії з 1985 року та час, який знадобився для його відновлення.

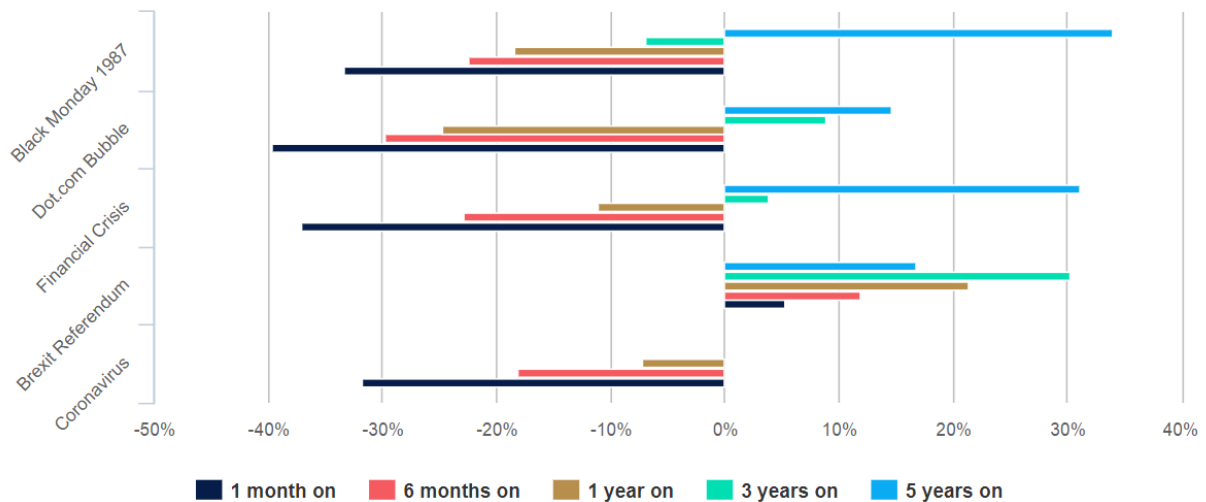

Рисунок 3.2 – Вартість ринку акцій Великобританії після падіння (Thomson Reuters Eikon)

19 жовтня 1987 року увійшло в історію як одне з найбільших ринкових падінь в історії. Американський індекс S&P 500 зазнав найбільшого в історії одноденного падіння на 20,4%, а ринок Великої Британії впав приблизно на 10% в той же день, після чого продовжив падіння в наступні дні. Напередодні краху 1987 року лише британський ринок зріс на 47% за трохи більше ніж десять місяців.

Занепокоєння, яке почалося на іпотечному ринку США у 2008 році, поширилося на всю фінансову систему. Крах Lehman Brothers, великого інвестиційного банку з Уолл-стріт, 15 вересня 2008 року став знаковим моментом кризи. Початкова реакція ринку не була великою. Але в міру того, як визнавався масштаб проблеми, здавалося, що набагато більше банків можуть зіткнутися з такою ж долею. Ринок акцій впав ще більше - до березня 2009 року він становив майже половину своєї докризової вартості. Через три роки інвестиції у британський ринок повернулися на позитивну територію.

Під час виходу Великобританії з ЄС ринок акцій наступного дня впав на 4%, а наступного понеділка - на 7%. Це падіння відображало побоювання деяких інвесторів, що Британії не буде краще як самостійній державі.

Спалах коронавірусу та падіння цін на нафту призвели до обвалу ринків у березні 2020 року. Коли пандемія почала поширюватися, ми стали свідками різкого

падіння фондових ринків по всьому світу. З 2 січня по 23 березня 2020 року індекс FTSE All Share впав на 35%.

Але до грудня 2021 року індекс FTSE 100, який складається зі 100 найбільших компаній на фондовому ринку Великої Британії, повернувся до допандемічного рівня. Значною мірою це сталося завдяки оголошенням про випуск нових вакцин.

Проаналізувавши проблеми ринку акцій Великобританії за всю його історію можна зробити висновок, що падіння ринків бувають різних форм і розмірів, тому їх важко передбачити.

Нинішнє ринкове та економічне середовище ринку акцій нічим не відрізняється - ймовірно, деякий час воно буде нестабільним.

У 2022 році головний британський індекс - FTSE 100 - був одним з найефективніших у світі. Проте, що стосується британських інвесторів, то їхній внутрішній ринок все ще залишається тим, якого варто остерігатися. Останні дані мережі фондів Calastone показують, що в січні 2023 року інвестори вивели майже 870 мільйонів фунтів стерлінгів з фондів акцій, орієнтованих на Великобританію.

2022-2023 роки стали для ринку акцій американськими гірками, наповненими однією несподіваною подією за іншою. Вторгнення Росії в Україну та пов'язана з ним енергетична криза - лише два приклади.

Напрями та можливі заходи для залучення компаній на ринок акцій Великобританії [25]:

1. Сприяти участі малих та середніх компаній на ринках цінних паперів.
2. Прискорення запуску європейських державно-приватних інвестиційних альтернатив перед лістингом (SME IPO Fund Options).
3. Більш детальна інформація про національні заходи, які вже запропоновані для можливих інвестиційних механізмів у малі та середні компанії зі зростаючим попитом на ринку цінних паперів.
4. Створення культури участі у фондових ринках. Важливо просувати цей аспект.
5. Покращення податкових стимулів для лістингу та IPO.

6. Адміністрації за підтримки приватного сектору сприяти створенню "простору" для навчання та незалежної і безкоштовної оцінки компаній у питаннях фінансування.

7. Розробка збалансованої регуляторної бази, яка також сприятиме інноваціям.

8. Розвиток та просування діалогу між компаніями та інвесторами.

9. Визнання важливої ролі публічних ринків капіталу у розвитку сталої економіки.

10. Просування конкретних ініціатив, узгоджених між політичними лідерами та ринками.

11. Прискорення змін до регуляторних актів, коли відчувається, що вони не відповідають поставленим цілям.

12. Аналіз переваг і недоліків нових формул виходу на ринок, таких як SPAC (Special Purpose Acquisition Company).

13. Розвиток співпраці між державним та приватним секторами для заохочення ліквідності (попиту), сприяння послабленню регулювання (для менеджерів та власників нерухомості), проведення кампаній з підвищення фінансової культури.

14. Участь в ініціативах, пропозиціях та дослідженнях Європейської федерації фондових бірж (FESE).

15. Спрощення регулювання та полегшення доступу до лістингу фондових бірж, щоб компанії не сприймали вихід на біржу як випробування через необхідність підготовки дуже складної брошури для доступу до лістингу або подолання гори бюрократичних перешкод.

16. Необхідно прискорити заходи щодо створення Союзу ринків капіталу (CMU).

Отже, що стосується майбутнього Лондонської фондової біржі, то тут існують досить суперечливі аргументи.

По-перше, існує думка європейських консалтингових компаній про те, що існує ситуація, де незабаром Лондон втратить своє лідерство серед розміщення на

ньому провідних компаній. Аргументувати це можна останніми тенденціями на ринку, коли кілька компаній покинули британські біржі (серед них українська Arricano). Здебільшого до Лондона йдуть компанії насамперед з об'ємом залучення від 100 млн доларів США, а подібні розміщення після кризи 2022 року для компаній, зокрема українських, досить складні, тому що не вистачає ліквідності та попиту з боку інвесторів. Крім того, азіатські ринки, особливо Гонконгська фондова біржа, набирають популярність, Середній обсяг коштів тут, залучений під час розміщення, становить близько 481 млн доларів США, що більше, ніж на лондонському майданчику та американських.

Хоча в той же час, проти цього факту виступає те, що на Гонконгській Біржі величезна конкуренція з боку китайських компаній, які є більш конкурентоспроможними порівняно з європейськими та українськими аналогами. Крім цього, вимоги, що пред'являються до лістингу компаній на даній біржі більш жорсткі, ніж на Лондонській фондовій біржі, зокрема в частині мінімальної кількості цінних паперів у вільному обігу або необхідності наявності певної кількості директорів компанії в Гонконзі.

До всіх цих прогнозів можна ставитися вельми скептично, тому що статистичні дані свідчать про те, що Лондонська фондова біржа залишається вельми популярною серед іноземних компаній і буде лідирувати як майданчик для розміщення компаній, тому що умови для лістингу там стають дедалі комфортнішими. Середній темп зростання Лондонської фондової біржі дедалі збільшується з 2010 року.

На даний момент відбувається спрощення правил для первинного розміщення високотехнологічних компаній, що швидко розвиваються. Було вирішено знизити частку акцій, що перебувають у вільному обігу з 25% до 10%. Основна мета цього кроку - це отримати лістинг подібних компаній саме на лондонському майданчику і отримати перевагу над американськими майданчиками.

Варто згадати те, що лістинг на Лондонській фондовій біржі є найефективнішим з погляду витрат порівняно з лістингом на інших фондових

майданчиках світу, тож цей факт буде й надалі ключовим під час вибору майданчика для розміщення цінних паперів.

І, мабуть, завершальним фактом того, що Лондон залишатиметься привабливим для більшості іноземних компаній, є те, що близько 70% усіх активів інституційних інвесторів управляють виходячи з пасивної стратегії, тобто інвестують у ринок або клас активів загалом, забезпечуючи диверсифікований, низько витратний спосіб інвестування. Провідними інструментами відстеження пасивних стратегій є індекси, і прив'язані до них індексні фонди (ETF). Індексні фонди формуються провідними фінансовими інститутами, і являють собою цінні папери, котирування яких прив'язані до зміни індексів.

Одним з найбільш відстежуваних індексів є сімейство індексів FTSE, прив'язаних до цінних паперів, що торгуються на Лондонській біржі.

На грудень 2022 року у світі існувало близько 300 індексних фондів, що торгуються на 20 різних світових майданчиках Європи, Азії та Америки (і щомісяця відбувається додавання кількох нових індексних фондів), прив'язаних до сімейства ФУТСІ, забезпечуючи пасивне інвестування з фокусованою стратегією на ринок загалом та на окремі сектори та нішеві стратегії (нерухомість, ритейл, енергетика, інструменти з фіксованою прибутковістю, компанії з малою капіталізацією та ін.). Близько 124 млрд. доларів активів прив'язано до індексів ФУТСІ.

Фахівці Лондонської біржі спільно з провідними інвестиційними банками та інституційними інвесторами постійно працюють над розширенням лінійки індексів. З огляду на популярність індексних фондів в усьому світі, роль Лондонської біржі як базового майданчика, до торгів якого прив'язані індексні інструменти, тільки зростатиме.

3.2. Можливості інвестування громадян України на ринку акцій Великої Британії

Британське законодавство регулює акції та облігації Великої Британії, проте, щоб торгувати на Лондонській фондовій біржі, не обов'язково бути громадянином Великої Британії, іншими словами, можна купувати акції Великої Британії, будучи громадянином України. Жодні конкретні закони не забороняють негромадянам Великобританії інвестувати в різні фондові ринки Великобританії. Багато інвестиційних компаній обслуговують іноземних клієнтів. Українські інвестори (як правило) сплачують податок у Великій Британії лише на обмежені доходи та прибутки з місцевих джерел, тобто на прибуток, отриманий від торгівлі цими акціями.

Хоча деякі труднощі, пов'язані з Брекситом, вже минули після того, як він набув чинності, Велика Британія залишається світовою державою на всіх рівнях - військовому, економічному та фінансовому. Великобританія має значну кількість всесвітньо відомих компаній у багатьох галузях: енергетиці, видобутку корисних копалин, банківському секторі тощо. Британська економіка є однією з найбільш інноваційних, ефективних та сприятливих для ведення бізнесу. Їхні товари та послуги користуються дуже високим попитом у всьому світі завдяки своїй якості, особливо в колишніх колоніях.

На додаток до цього, інвестиції в британські акції передбачають отримання доступу до британського фунта (GBP), однієї з найміцніших і найстабільніших валют у світі. З цих причин інвестиції в британські акції, що котируються на Лондонській фондовій біржі, є чудовим варіантом для диверсифікації портфеля акцій.

Акції гігантських британських корпорацій є одними з найбільш затребуваних фінансових активів серед світових інвесторів. Нижче перераховані деякі з найпопулярніших акцій:

Royal Dutch Shell: гігантська нафтова компанія;

HSBC Holdings: великий банк;

BP: нафтова компанія;

GlaxoSmithKline: фармацевтична компанія;

Diageo: виробник алкогольних напоїв;

Unilever: індустріальний гігант, що виробляє товари масового споживання;

Rio Tinto: одна з найбільших гірничодобувних компаній у світі;

Reckitt Benckiser Group: ще один промисловий гігант, що виробляє товари масового споживання;

Vodafone Group: компанія, яка здійснила революцію в мобільному бізнесі, глобалізувавши його;

Prudential: один з найбільших світових страховиків. Станом на 2019 рік вони управляли близько 540 мільярдів доларів США;

Lloyds Banking Group: традиційний британський банк.

Попередній список - це неповний перелік найвідоміших акцій; на Лондонській фондовій біржі можна інвестувати в значну кількість всесвітньо визнаних компаній та брендів. Орієнтовний спосіб інвестування - це інвестиції в індекс FTSE100, який об'єднує 100 найбільших компаній, що торгуються на Лондонській фондовій біржі.

Індекс Financial Times 100, також відомий як FTSE100 або Footsie, є одним з найбільш авторитетних фондових індексів у світі. FTSE100 є найбільш репрезентативним індексом фінансових ринків Великобританії.

Індекс розраховується на основі ринкової капіталізації 100 великих компаній, які випустили акції на Лондонській фондовій біржі. Він відображає ринкову капіталізацію приблизно 1,8 трильйона фунтів стерлінгів (близько 70% фондового ринку в цілому). FTSE Group, дочірня компанія Лондонської фондової біржі, підтримує та збалансовує компоненти та вагу індексу.

Інвестиції у фінансовий інструмент, який відтворює індекс FTSE100, є відмінним способом інвестування українців в значну частину британської економіки через акції її корпоративних гігантів.

І все ж, чому більшість українських компаній проводять свої публічні розміщення на Лондонській фондовій біржі, а не на українській або американському майданчику.

Лондон є штаб квартирою багатьох інвестбанків і фінансових компаній, ближче за інших розташований до Києва і простіше торгуватися за рахунок мінімальної різниці в часі. Крім того, тут безліч українських олігархів, які прагнуть купувати тут найрізноманітніші активи.

Лондонський Сіті контролює мережу офшорів, наприклад, Британські Віргінські Острови або острів Мен, де зареєстровано велику кількість бенефіціарів компаній і хедж-фондів, які керують великим приватним та інституційним капіталом. Крім того, існують історичні тісні зв'язки між розпорядниками грошей, Управлінням з фінансового регулювання та нагляду і Лондонською фондовою біржею. Тому бенефіціари компаній, які виводять свої активи на IPO, звертають свою увагу саме на лондонський майданчик насамперед.

Найчастіше багато українських фірм вирішують вийти на ЛФБ просто тому, що на ній уже котируються аналогічні компанії з галузі (особливо аграрної). Таким чином, на біржі вже сформувався корпус українських компаній, який також приваблює нові покоління фірм.

Лондонська фондова біржа більш орієнтована на європейські та українські компанії на відміну від Америки, де не завжди можуть правильно проаналізувати економічну і політичну ситуацію в Україні. А інвестори Лондонського майданчика розуміють макроекономічну картину і звичні до ризиків ринків, що розвиваються, Східної Європи та України. Маркетинг і прайсинг серед таких інвесторів проходить набагато простіше, що скорочує витрати розміщення. Захист прав інвесторів є найбільш значним пунктом, тому що ризики в Україні великі (особливо під час війни), а компанії, акції яких обертаються на Лондонській фондовій біржі, є суб'єктами англійського права не тільки в частині своїх акцій, а й у частині активів, які фізично можуть перебувати в Україні. Тож інвестори можуть бути впевнені, що їхні права будуть захищені англійським судом, а не судами країн, що розвиваються, як, наприклад, України. Також зі свого боку, для України плюсом є правові лазівки

в англійському законодавстві, оскільки, якщо компанія відкриває офіс у Лондоні, то вона отримує право розміщувати мінімальну кількість акцій, зберігаючи при цьому контрольний пакет у рідних країнах. Усе це робить Лондон набагато більш інтернаціональним ринком.

Акції українських компаній продовжують торгуватися на міжнародних фондових біржах і навіть відновили своє зростання, на відміну, наприклад, від цінних паперів російського банку "Сбербанк", акції якого з початку російсько-української війни впали майже в 400 разів.

Від початку війни український фондовий ринок перебуває у замороженому стані. Ані акціями, ані іншими цінними паперами не можна торгувати. Єдиний виняток - військові облігації. Однак акції українських компаній, що котируються на іноземних фондових біржах, можуть купуватися інвесторами.

Як і раніше, їх можна придбати через міжнародних брокерів, таких як Interactive Brokers, Exante та ін. Немає жодних обмежень на купівлю акцій за кошти, розміщені у брокера до війни. На брокерський рахунок не можна вносити більше 100 тис. грн на місяць.

Здебільшого цінні папери наших аграріїв торгуються на міжнародних майданчиках. Наприклад, акції МХП та "Укрпродукту" котируються на Лондонській фондовій біржі, а "Кернел", "Астарта", "Овостар Юніон" та "Індустріальна молочна компанія" - на Варшавській фондовій біржі.

Перспективи цих компаній безпосередньо пов'язані зі станом сільського господарства в країні. І, за словами урядовців, справи в цій галузі не такі вже й погані. За словами Ростислава Шурми, заступника керівника офісу президента, цього року аграрії очікують зібрати 70% минулорічного врожаю (2023 рік).

Відносно стабільну ситуацію з наявними ресурсами генеральний директор "Прайм Груп" Дмитро Леушкін пояснює особливостями управління фінансовими потоками в агросекторі.

Минулорічні високі ціни на сільгосппродукцію пом'якшили удар. Та й зараз вони близькі до історичних максимумів. Ціна бушеля ф'ючерсу на пшеницю, наприклад, перевищує \$1100. Для порівняння, рік тому ціна була вдвічі меншою.

Ціна на кукурудзу становить \$795 за бушель. Різниця з квітнем минулого року становить трохи більше \$100, але ціни все ще близькі до історичного максимуму, найвища ціна була лише у 2012 році.

Наталія Шпигоцька, старший аграрний аналітик Dragon Capital, також заспокоює інвесторів. За її словами, найбільші українські фермерські господарства, акції яких торгуються на біржі, не втратили виробничих потужностей під час війни.

Наразі найбільшою проблемою для агровиробників є складнощі з експортом продукції. За словами пані Шпигоцької, близько 90% аграрного експорту проходить через заблоковані порти. Однак ця проблема поступово вирішується: у березні Україна продала за кордон 1,5 мільйона тонн зерна (в чотири рази більше, ніж у січні).

Експорт в основному йде залізницею через Польщу або через дунайські порти до Румунії. За словами Шпигоцької, експортні можливості продовжуватимуть зростати, оскільки в березні фермери тільки почали формувати нові логістичні маршрути.

Найбільшому виробнику курятини в країні МХП, яка котирується на ЛФБ, належать торгові марки "Наша Ряба", "Секрети шеф-кухаря", "Легко!", "Куратор", "Бащинський" та кілька експортних брендів. Корпорація володіє кількома фірмовими мережами магазинів, а минулого року активізувала розвиток бізнесу швидкого харчування під брендом Döner Market.

МХП також володіє одним з найбільших земельних банків в Україні - близько 390 тис. га. Компанії пощастило з розташуванням: землі знаходяться переважно в центральній та західній Україні. Єдиний регіон у безпосередній близькості до зони бойових дій - Дніпропетровська область. Очікується, що на початок квітня компанія втратить можливість обробляти лише 5% своїх земель.

У березні МХП попросив своїх інвесторів про відстрочку на 270 днів виплати відсотків за облігаціями. Компанія пояснила це необхідністю фінансування посівної кампанії, яка коштуватиме 160 мільйонів доларів. Компанія не зіткнулася з жодними проблемами з відстрочкою, тому виробник курятини не ризикує оголосити дефолт, пояснюють експерти.

Напередодні війни акції компанії коштували \$6,22. У березні 2022 року вони впали до \$3, але потім поступово почали відновлюватися. Зараз акція коштує \$4,3. За словами Калиновського, у 2008 та 2014 роках акції падали більш суттєво. Нинішнє падіння не таке катастрофічне, адже навіть до війни акції були недооцінені.

Загалом, можна підсумувати, що низка українських компаній, які провели IPO на європейських фондових біржах, створили негативний контекст для інших українських емітентів [31]. Однак доступ до іноземних ринків капіталу залишається ключовим конкурентним фактором, який і надалі підштовхуватиме українські компанії до ідеї IPO. Вартість залучення капіталу на вже перевірених платформах залишається низькою порівняно з вартістю банківських кредитів в Україні. Однак менеджмент емітента повинен пам'ятати, що його головним завданням є не проведення IPO заради IPO, а максимізація вартості компанії [32].

ВИСНОВКИ

Незважаючи на дедалі більший розвиток ринків, глобалізацію, яка зробила взаємозалежними ринки в усьому світі, і інтернет, що дає змогу проводити операції з будь-якої точки земної кулі, роль Лондонської фондової біржі у світовій економіці продовжує неухильно зростати. Лондон є сполучною ланкою між значною базою інвесторів, а Лондонська фондова біржа - ключовою міжнародною фондовою біржею світу. На біржі зареєстровані та торгуються акції понад 600 міжнародних компаній зі 110 країн світу. І кількість компаній, які обирають лондонський майданчик для розміщення своїх акцій, продовжує зростати.

Крім того, для українських компаній Лондонська фондова біржа є пріоритетною для розміщення, і в перспективі зв'язки тільки зміцняться. Ці висновки зроблено на основі статистичних даних та аналізу, проведених під час дослідження.

Узагальнивши всі переваги розміщення акцій іноземних компаній, зокрема українських, у Лондоні, можна дійти таких висновків. По-перше, Лондон залишався і під час кризи, і після неї залишається основним фінансовим центром, що надає доступ до ширшого пулу міжнародних інвесторів, включно з тими, хто зацікавлений в інвестиціях в Україну, але в силу різних обставин не має можливості це робити. Також, можна відзначити те, що зростанню популярності Лондонського ринку акцій в останнє десятиліття сприяло ухвалення м'якших лістингових вимог порівняно з Нью-Йоркською фондовою біржею. Після ухвалення та імплементації Закону Сарбейнза-Окслі 2002 року, дотримання вимог американського законодавства щодо розкриття звітності та корпоративного управління стало вельми обтяжливим і невиправдано дорогим за наявності гідного альтернативного лондонського майданчика.

На ринку акцій Великобританії, що налічує понад 500 компаній, котируються акції майже 3000 фірм. Основні переваги Лондонської фондової біржі порівняно з її конкурентами - це, по-перше, величезна кількість варіантів виходу на ринок і наявність різних категорій лістингу і для міжнародних компаній. По-друге,

Лондонська фондова біржа забезпечує економічно ефективний доступ до найбільшого у світі пулу міжнародних пайових активів. Лондон управляє цінними паперами загальною вартістю 2,4 трильйона доларів США, при цьому в міжнародні пайові активи інвестовано понад 1,4 трильйона доларів США, що становить більшу суму, ніж у будь-якому іншому великому фінансовому центрі. Крім того, величезна кількість міжнародних інвесторів на лондонському майданчику забезпечує одну з найвищих ліквідностей у світі. Крім цього графік проведення публічних розміщень дуже зручний для міжнародних компаній, оскільки не займає багато часу порівняно з лістингом в Америці.

Захист прав інвесторів, зокрема українських, англійським законодавством також відіграє не останню роль, оскільки ризики, пов'язані з цінними паперами країн, що розвиваються, значно зменшуються. І варто зазначити, що Лондон географічно зручно розташований, оскільки різниця в часі зручна для більшої частини європейських компаній і відносно невелика віддаленість від різних країн, і, загалом, він більш відкритий для іноземних компаній і намагається зробити лістинг для них максимально зручним.

СПИСОК ВИКОРИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куліш, О. Основні протиріччя фондового ринку: сутність та форми їх регулювання / О. Куліш // Наукові записки : Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. - Тернопіль: Економічна думка, 2016. - С. 214- 216.
2. Яковенко Г. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку / Г. Яковенко // Магістеріум. Економічні студії. - 2014. - № 56. - С. 105- 107
3. Нікончук В. В. Формування фондового ринку: економічні аспекти еволюції та інституційної динаміки [Електронний ресурс] / В. В. Нікончук. - Режим доступу : <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201262/32-37.pdf>.
4. Мельник В.А. Ринок цінних паперів. Довідник керівника підприємства. Спеціальний випуск. – К.: А.Л.Д., ВІРА – Р, 1998. – 560 с.
5. LSE, 2012. Various issues. [Online] Available from < <http://www.londonstockexchange.com/productsandservices/rns/history/history.htm>>
6. HM Treasury, 2009. Reforming financial markets. The Crown.
7. LSE, 2012. London Stock Exchange Releases. Various Issues. [Online] Available from < <http://www.londonstockexchange.com/about-the-exchange/media-relations/press-releases/2012/2012.ht>
8. Peel, D., Pope, PF. and Yadav, PK. 1993. Deregulation and the volatility of UK Stock prices. Journal of Business Finance and Accounting, 20(3), 359-372.
9. Cameron Rondo E. Banking in the early stages of industrialization: a study in comparative economic history. New York : Oxford University Press, 1967. 349 p
10. European Council guidelines for Brexit negotiations. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/29/euco-brexit-guidelines/>
11. Whineray D. How Britain Can Shape Europe’s Foreign Policy After Brexit. 2020. URL: <https://carnegieendowment.org/2020/02/01/how-britain-can-shape-europe-s-foreign-policy-after-brexit-pub-80961>

12. Temelkowska-Anevska E. Federalism through the theories of European integration // Horizons. Social Sciences and Humanities. 2020. Vol. 24. P. 51–63.
13. Financial Services Authority “FSA”, 1997. Financial Services Authority: an outline. [Online] Available from www.fsa.uk
14. Michie, Ranald C. (2001). The London Stock Exchange: A History. Oxford: Oxford University Press.
15. Morgan, E. Victor and W. A. Thomas (1962). The Stock Exchange: Its History and Functions. London: Elek Books.
16. Cbonds. 2019. Bond Market Statistics. Available online: <https://cbonds.ru/indexes/?viewTree=1&group=2-3k.5-b8jk.6-1nxfk.7-3ovc&iu>
17. London Stock Exchange Reports at <https://www.londonstockexchange.com/reports?tab=issuers>
18. The World Bank, ‘Listed Domestic Companies, Total’ at <https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LDOM.NO> (providing data up to 2019)
19. Oxera Consulting LLP, Primary and Secondary Equity Markets in the EU (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020)
20. B. Reddy, Founders without Limits: Dual-Class Stock and the Premium Tier of the London Stock Exchange (Cambridge: Cambridge University Press, 2021)
21. Derived from FTSE 100, Yahoo! Finance UK at <https://uk.finance.yahoo.com/>.
22. A. Whiffin, ‘Lex in-depth: Why is the UK Stock Market so Cheap?’ Financial Times 6 March 2022 at <https://www.ft.com/content/2b40824f-69c6-4768-b313-a544fc1a00d7>.
23. The official site of London Stock Exchange (2022), “2021 – A year of opportunity”, available at: <https://www.londonstockexchange.com/discover/news-and-insights/record-year-ipos>
24. The official site of Yahoo Finance (2022), available at: <https://finance.yahoo.com>

25. Nagtegaal, C. “Recommendations to improve conditions for European IPO markets”. European IPO Report, 2020.

26. Мазур І., Сазонов Р. Теоретико-методологічне значення міжнародного лістингу акцій для інвесторів та емітентів. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. 31-36 с.

27. Кутовий Т. Первинне розміщення акцій у практиці українських компаній. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=663>. (Дата звернення 01.03.2023).

28. Euronext. IPO Guide. URL: [52118_IPO-Guide-2021_WEB.pdf](#) (Accessed: 25.03.2023).

29. Largest stock exchange operators by market capitalization. URL: <https://www.statista.com/statistics/270126/largest-stock-exchange-operators-by-market-capitalization-of-listed-companies/> (Accessed: 25.03.2023).

30. Trade on London Stock Exchange. URL: <https://www.londonstockexchange.com> (Accessed: 25.03.2023).

31. Проблеми українських IPO закордоном. НС Шапран - Фінансові механізми забезпечення розвитку ..., 2016. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78512999.pdf> (Accessed: 25.03.2023).

32. Захист інвесторів на ринку цінних паперів: досвід США. НС Шапран - Фінанси, облік і аудит, 2015. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=aFP0ZwkAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=aFP0ZwkAAAAJ:ZeXyd9-uunAC (Accessed: 25.03.2023).

Ринок інвестицій в європейських країнах (EFAMA)

Country	AUM (€bn)	Market share
1. UK	10,442	37%
2. France	4,582	16%
3. Germany	2,882	10%
4. Switzerland	2,488	9%
5. Netherlands	1,826	6%
6. Italy	1,553	6%
7. Denmark	492	2%
8. Spain	405	1%
9. Belgium	346	1%
10. Austria	151	1%
Other	3,258	12%
TOTAL	28,423	